

Uitkomsten fase 2 Perspectief en Participatie in de gemeente

's-Hertogenbosch

Vervolgonderzoek naar de
kwaliteit van zorg en
ondersteuning aan jongeren die
uitstromen uit residentiële
instellingen

juni 2017

In de zomer van 2016 hebben de samenwerkende inspecties in het Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd (TSD/STJ)¹ de uitkomsten van de eerste fase van het meerjarig onderzoek aan de wethouder en deelnemende instellingen van de gemeente 's-Hertogenbosch aangeboden. Het onderzoek richt zich op het perspectief en participatie van jongeren tussen de 16 en 27 jaar, die een Justitiële Jeugdinrichting (JJI) of JeugdzorgPlus-instelling verlaten en terugkeren in de maatschappij. Deze jongeren kampen vaak met (een combinatie van) problemen op meerdere leefgebieden, zoals gedrags- en verslavingsproblemen, problemen op school en een licht verstandelijke beperking. Ze hebben moeite met het vinden van passende huisvesting, vervolgonderwijs of (betaald) werk.

Deze factsheet bevat de uitkomsten van de tweede fase van het onderzoek: in hoeverre bevorderen de gemeente 's-Hertogenbosch en netwerkpartners de maatschappelijke participatie van de jongeren die uitstromen uit residentiële

instellingen, mede naar aanleiding van aanbevelingen die de samenwerkende inspecties hebben geformuleerd in fase 1.

Terugblik fase 1

Aanleiding meerjarige onderzoek 2015-2017

Jongeren die een gesloten instelling (Justitiële Jeugdinrichting of een instelling voor JeugdzorgPlus) verlaten, hebben vaak problemen op meerdere levensgebieden waardoor ze kwetsbaar zijn. Denk daarbij met name aan school, vrijetijdsbesteding, gezinssituatie, geestelijke gezondheid, verslaving en het opbouwen van een sociaal netwerk. Deze jongeren hebben moeite met het vinden van huisvesting, onderwijs, werk en inkome. De zorg en ondersteuning tijdens hun verblijf wordt na hun vertrek niet altijd voortgezet.² De kans is dan groot dat het toekomstperspectief van deze jongeren verloren gaat. De problematiek verergert en de jongere vervalt in oude patronen, zoals bijvoorbeeld delictgedrag. Als er geen strafrechtelijke maatregel meer loopt, kunnen jongeren vanaf het 18^e jaar zorg en ondersteuning weigeren. Daarmee neemt ook de kans toe dat deze jongeren – ondanks de problematiek waar zij mee kampen - verdwijnen uit het zicht van de gemeente en hulpverlenende instanties. De Jeugdwet geeft gemeenten de belangrijke rol om de toegang tot een toereikend aanbod van zorg en ondersteuning voor jongeren te regelen door afstemming tussen gezondheidszorg, jeugdhulp, onderwijs, veiligheid/justitie en werk/inkomen tot stand te brengen. Indien noodzakelijk dient de zorg en ondersteuning daarbij na het 18^e jaar gecontinueerd te worden zodat jongeren vanaf het 18e jaar, niet tussen wal en schip raken.

Het meerjarige onderzoek heeft tot doel antwoord te geven op de centrale vraag:

¹ Alle toezicht dat betrekking heeft op (de zorg voor) jongeren/kwetsbare burgers en waarin rijksinspecties samenwerken is onder één noemer gebracht in Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd (TSD/STJ).

² Onder zorg en ondersteuning verstaan de samenwerkende inspecties alle vormen van lichte en zware zorg, ondersteuning, bescherming en drang en dwang die een jeugdige/gezin kan ontvangen. Bijvoorbeeld door onderwijs, maatschappelijk werk, politie, GGD, jeugdhulp, jeugdbescherming, jeugdreclassering, schuldhulpverlening.

In hoeverre dragen partijen gezamenlijk bij aan de maatschappelijke participatie van jongeren die uitstromen uit residentiële instellingen?

Het onderzoek in fase 1 heeft zich vooral gericht op de randvoorwaarden om tot adequate zorg en ondersteuning te komen. Bijvoorbeeld het creëren van een netwerk en werkwijze om de jongeren in kwestie in beeld te krijgen en te houden, en het maken van afspraken over regievoering en informatiedelen. De aanbevelingen van de inspecties hebben daarom ook voornamelijk betrekking op de randvoorwaarden.

Criteria die de inspecties hebben gehanteerd:

- Als jongeren en gezinnen zorg en/of ondersteuning nodig hebben, wordt dit gesignaleerd.
- Jongeren/gezinnen die zorg en ondersteuning nodig hebben, worden adequaat naar zorg en ondersteuning toegeleid.
- Jongeren/gezinnen staan centraal in zorg en ondersteuning.
- Zorg en ondersteuning aan jongeren/gezinnen wordt in samenhang geboden.
- Er is continuïteit in de zorg en ondersteuning aan jongeren /gezinnen.
- De zorg en ondersteuning aan jongeren/gezinnen is resultaatgericht.

Aanbevelingen fase 1 's-Hertogenbosch

1. Alle partners die betrokken zijn bij de zorg en ondersteuning voor jongeren na een residentieel verblijf zetten met de gemeente gezamenlijk hun kennis en informatie in om er voor te zorgen dat al deze jongeren in beeld blijven.

2. De gemeente en alle netwerkpartners die betrokken zijn bij de zorg en ondersteuning voor jongeren tijdens en na een residentieel verblijf weten welke andere partners hierbij betrokken kunnen worden en wanneer dat dient te gebeuren. Zodat elke jongere (op tijd) toegang heeft tot passende zorg en ondersteuning (inclusief alle onderwijssoorten en werk en inkomen).

3. Alle partners die betrokken zijn bij de zorg en ondersteuning voor jongeren na een residentieel verblijf en de gemeente zorgen er gezamenlijk voor dat zij van elke jongere weten welke professional de regierol vervult, wat deze rol inhoudt en wat het sociale netwerk bijdraagt. Professionals betrekken de jongere en het sociale netwerk zoveel als mogelijk in dit proces.

4. De netwerkpartners en de gemeente zorgen ervoor dat de problematiek van de jongere en zijn gezin met behulp van een integrale gezinsaanpak wordt aangepakt, waarin professionals uit verschillende domeinen samenwerken en problemen op alle leefgebieden in het vizier hebben.

5. Het management/de directie van alle organisaties in het jeugddomein die tijdens en na verblijf in een residentiele instelling zorg en ondersteuning bieden aan jongeren, zorgen ervoor dat professionals in hun organisaties kennis hebben van – en handelen naar – de recente in 's-Hertogenbosch gemaakte afspraken over de warme overdracht van zorg en ondersteuning voor deze jongeren. Zodanig dat deze jongeren zijn verzekerd van continuïteit van zorg en ondersteuning.

6. De gemeente en alle netwerkpartners die betrokken zijn bij jongeren tijdens en na hun verblijf in een residentiele instelling zorgen ervoor dat bij alle netwerkpartners de juiste informatie voorhanden is voor het inzetten van passende zorg en ondersteuning en het voortzetten daarvan. Halen en brengen van informatie is zo geregeld dat wachten op informatie niet voorkomt. Dit alles gebeurt in samenspraak met de jongere en zijn gezin.

Uitkomsten fase 2

In het vervolgonderzoek bezien de inspecties hoe de gemeente en netwerkpartners de aanbevelingen ten aanzien van perspectief en participatie (fase 1) hebben verwerkt in hun ontwikkeling. Daarbij hebben de inspecties gekeken of deze ontwikkelingen (zullen) bijdragen aan de participatie van de jongeren. De bevindingen en conclusies van deze factsheet zijn gebaseerd op beleidsinformatie afkomstig van de gemeente, observaties van een netwerkoverleg (trajectberaad), interviews met jongeren en professionals verbonden aan de jongeren, een groepsinterview met professionals en een reflectiebijeenkomst met managers/bestuurders en beleidsmakers.

Werken aan de toekomst vanaf 16 jaar

De gemeente 's-Hertogenbosch heeft met jeugdhulpinstellingen afgesproken dat ze met jongeren vanaf 16 jaar actief gaan werken aan het toekomstperspectief en dat vastleggen in een richtinggevend (toekomst)plan.³ Het plan heeft betrekking op leefgebieden zoals financiën, dagbesteding, onderwijs en wonen. Het plan moet nadrukkelijk samen met de jongere worden opgesteld en partijen onderkennen daarbij het belang van het betrekken en ontwikkelen van het sociale netwerk van de jongere. Gemeente en instellingen proberen de jongere ook ervaring op te laten doen ten aanzien van het zelfstandig wonen. Dit verschaft de jongere inzicht in zijn capaciteiten en ondersteuningsbehoefte, zodat de jongere een reëel zelf- en toekomstbeeld krijgt.

De inspecties vinden dit een goede ontwikkeling, want een goed plan waaraan de jongere, zijn netwerk, gemeente, jeugdhulpinstelling en netwerkpartners (op het terrein van werk en inkomen, onderwijs, huisvesting) zich committeren is de eerste stap richting participatie.

Nog meer op het netvlies

Voor jongeren die uitstromen uit Justitiële Jeugdinrichtingen is er in beginsel een sluitende aanpak. De gemeente en ketenpartners volgen jongeren vanaf aanvang detentie via het trajectberaad om nazorg vorm te geven. Het doel van een trajectberaad is dat de ketenpartners (Raad voor de Kinderbescherming, (Jeugd)-reclassering, Justitiële Jeugdinrichting en gemeente) er gezamenlijk voor zorgen dat de activiteiten gericht op de begeleiding van en zorg voor de jeugdige, op elkaar afgestemd zijn. In het trajectberaad moet volgens het Ministerie van Veiligheid en Justitie gekeken worden naar huisvesting, dagbesteding, ID bewijs, zorg en financiën. Medewerkers van het sociale wijkteam van de gemeente 's-Hertogenbosch maken onderdeel uit van het trajectberaad. Als het strafrechtelijk traject op enig moment stopt dan wordt de jongere overgedragen aan het sociaal wijkteam. Dit team voert de regie op het in werking zetten van acties die nodig zijn op de leefgebieden van de jongere om duurzaam te kunnen participeren. De gemeente is voornemens om net zoals de trajectberaden voor jongeren die in Justitiële Jeugdinrichtingen verblijven een vergelijkbaar beraad in het leven te roepen voor jongeren die uit overige residentiële instellingen komen ('civiel' trajectberaad). Het is de intentie van de gemeente om een plan met/voor deze jongeren te maken en daarvoor partijen in te schakelen die alle relevante leefgebieden vertegenwoordigen. Dan gaat het om deelnemers met betrekking tot maatschappelijk opvang, werk en inkomen, leerplicht/Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC), schuldhulpverlening, woningbouwverenigingen, zorginstellingen en welzijnsinstellingen. Ook de jongere en zijn ouders worden hiervoor uitgenodigd en werken mee aan toekomstplan. De gemeente geeft aan dat in het 'civiele' trajectberaad niet elke jongere die uitstroomt besproken hoeft te worden, maar alleen degenen die kwetsbaar zijn en een risico lopen. Jongeren uit JeugdzorgPlus-instellingen worden in ieder geval besproken.

³ Het plan en de doelen hoeven niet in beton gegoten te zijn. Het plan is een levend document waar een sturende werking vanuit gaat en dat partijen en de jongere houvast biedt.

De inspecties omarmen dit voornemen van de gemeente, omdat zo voor steeds meer jongeren een sluitende aanpak gerealiseerd kan worden. De inspecties vinden dat elke jongere die uitstroomt uit een residentiële instelling potentieel kwetsbaar is en risico's loopt en dat gemeente en netwerkpartners moeten waarborgen dat jongeren die niet worden besproken in het op te zetten trajectberaad wel in beeld blijven.

Trajectberaad meer richten op toekomstperspectief

Bij de inspecties komt het beeld naar voren dat in het trajectberaad voor jongeren die verblijven in een JJI er overwegend wordt gesproken over de problemen en belemmeringen van de jongere en dat er minder aandacht is voor het ontwikkelen van zijn toekomstperspectief. Het trajectberaad is actiegericht op het hier en nu, maar komt te weinig toe aan visievorming ten aanzien van de toekomst van de jongere (mogelijk veroorzaakt door zijn problematiek). De hiervoor vermelde leefgebieden worden niet systematisch langsgelopen, bijvoorbeeld het perspectief op school, dagbesteding/werk en de financiën. Hoe de jongere zelf zijn toekomst ziet is tevens onderbelicht in het beraad.⁴ Het trajectberaad wil de jongere dan ook betrekken in het beraad.

De inspecties vinden het samen met de jongere werken aan een toekomstplan, een aandachtspunt voor het JJI trajectberaad, maar ook voor het nieuw op te zetten trajectberaad voor jongeren uit de overige residentiële instellingen. Het voornemen van het JJI trajectberaad om de jongere te betrekken in het beraad is dan ook een positieve gedachte. De inspecties onderstrepen het belang van het ontwikkelen van een toekomstvisie, ook met/voor jongeren waar het perspectief als gevolg van de problematiek beperkt lijkt te zijn.

Zodra deze jongeren 18 jaar zijn (of zodra het justitiële traject is afgesloten) kunnen zij gaan en staan waar zij willen. Dan is het belangrijk dat er met netwerkpartners een lange termijn perspectief is ontwikkeld op alle leefgebieden dat als anker fungeert voor de jongere, gemeente en netwerkpartners.

Sociaal wijkteam heeft regie

De gemeente heeft de regisseursfunctie ten aanzien van het toeleiden naar en coördineren van de zorg en ondersteuning voor jongeren die uitstromen uit residentiële instellingen belegd bij haar sociale wijkteams (waar de gemeente er zes van heeft). De sociale wijkteams zijn altijd regisseur, tenzij met de desbetreffende ketenpartners is afgesproken dat in een bepaalde casus het wijkteam dat overdraagt. Deze lijn is met alle netwerkpartners gecommuniceerd en uit het groepsinterview met professionals en de reflectiebijeenkomst met bestuurders en beleidsmakers wordt duidelijk dat dit uitgangspunt helder is en sturend werkt voor de netwerkpartners. Dit versterkt de positie van het sociaal wijkteam als regisseur en hierdoor kan ook het automatisme inslijten dat het sociaal wijkteam wordt ingeschakeld door medewerkers van een residentiële instelling zodra er zicht is op wanneer jongeren gaan uitstromen. De inspecties constateren dat er situaties zijn die nog nadere afstemming vereisen omtrent regievoering en verantwoordelijkheidsverdeling. Bijvoorbeeld ten aanzien van jongeren die in detentie hebben gezeten en die door de rechter verplichte nazorg opgelegd hebben gekregen. De jeugdreclassering neemt dan de verantwoordelijkheid voor het 'case management' van het nazorgtraject op zich. Niet voor alle professionals is duidelijk wie in dergelijke situaties (waarover) regie voert, reclassering of het sociale wijkteam? Ten aanzien van jongeren die uit JeugdzorgPlus-instellingen uitstromen, kan soms ook onduidelijk zijn wie de regierol heeft, of hoe verantwoordelijkheden van

⁴ Dit beeld komt ook naar voren in diverse landelijke onderzoeken die zijn verricht naar het functioneren van netwerk- en trajectberaden. Bijvoorbeeld het onderzoek *De organisatie van nazorg voor jeugdige gedetineerden, procesevaluatie van netwerk- en trajectberaden*, J. Plaisier en M. Mol, in opdracht van de directie Justitieel Jeugdbeleid van het ministerie van Veiligheid en Justitie, Amsterdam, 2013.

professionals zich tot elkaar verhouden. Dit geldt bijvoorbeeld voor jongeren met een ondertoezichtstelling (afstemming sociaal wijkteam met gezinsvoogd).

Het beleggen van de regiefunctie bij één organisatie - in 's-Hertogenbosch bij de sociale wijkteams - vinden de inspecties een goede ontwikkeling. Het is daarbij belangrijk dat de gemeente en de netwerkpartners alle situaties verkennen waarin afstemming over regievoering en verantwoordelijkheden noodzakelijk is en met elkaar afspreken wie in deze situaties dan regie voert. De keuzes die hierbij gemaakt worden, moeten gecommuniceerd worden met alle professionals in het veld.

Nog geen één jongere/gezin, één plan

De gemeente geeft aan dat de insteek van het (civiel) trajectberaad één jongere/gezin, één (toekomst)plan is, maar dat hierbij niet aan één fysiek document gedacht moet worden. De gemeente acht het niet haalbaar om samen met alle netwerkpartners te komen tot één plan voor de jongere. Bij het delen/overdragen van informatie over de jongere spelen privacy aspecten een rol. De jongere en/of zijn ouders moeten toestemming geven om informatie te mogen delen en dat is niet vanzelfsprekend. Een JeugdzorgPlus-instelling geeft ter illustratie aan dat als zij voor vijftien jongeren een dossier aanlegt, er misschien voor twee dossiers toestemming wordt verleend om het over te mogen dragen aan bijvoorbeeld het sociaal wijkteam. Het gevolg van het niet mogen delen van informatie is dat het sociale wijkteam als het ware weer opnieuw moet beginnen met het verzamelen van informatie over de jongere voor het maken van een plan. Het RMC/leerplicht geeft aan dat als de jongere 18 jaar wordt, 'het net lijkt alsof de reset knop wordt ingedrukt, het dossier verdwijnt'. Volgens alle partijen bemoeilijkt dit het streven om volgens één jongere/gezin, één plan te werken. Niettemin streeft de gemeente er naar dat de plannen van

de netwerkpartners samenhangend zijn. Partijen moeten met elkaar afstemmen en van elkaar weten wie waar mee bezig is ten behoeve van de jongere.

De uitdaging om tot één plan te komen voor de jongere, waar alle netwerkpartners, de jongere en zijn ouders/netwerk inbreng in hebben gehad en zich (samen met de jongere) aan kunnen committeren is geen geringe. De inspecties zijn van mening dat in de zienswijze van de gemeente over de invulling van één gezin, één plan, de behoefte van de jongere centraal moet staan. In de huidige werkwijze stelt elke organisatie zijn eigen plan op met de jongere met als gevolg dat de jongere zich moet committeren aan meerdere plannen van de verschillende netwerkpartners. Dit brengt met zich mee dat ten behoeve van overdracht van dossiers en de coördinatie van al deze plannen, vaak informatie uitgewisseld moet worden waarvoor toestemming van de jongere en/of zijn ouders moet worden gevraagd. Dit betekent dat de gemeente en netwerkpartners vaker dan wellicht nodig is met privacyregels worden geconfronteerd. De inspecties zijn zich ervan bewust dat de privacywetgeving een factor is die belemmerend kan werken op het delen van informatie en dat dit consequenties kan hebben voor een samenhangende zorg en ondersteuning van cliënten binnen het sociale domein en in dit geval voor jongeren.⁵ Als gemeente en netwerkpartners samen met de jongere één plan opstellen en uitvoeren zou dat tot minder overdracht van informatie moeten leiden. De inspecties zien ook de uitdaging voor gemeente en netwerkpartners zich nog meer in te spannen om jongeren en de ouders te laten committeren aan werkwijze en toekomstplannen. Ook dit kan een positieve impuls geven aan het instemmen met het delen van informatie.

⁵ De inspecties zijn daarom samen met de Autoriteit Persoonsgegevens een vooronderzoek gestart naar informatievoorziening binnen het sociale domein en de invloed van de consequenties die het heeft op (samenhangende) zorg en ondersteuning aan cliënten.

Sociaal wijkteam wil 18+ jongere 'verleiden'

De gemeente heeft de regiefunctie voor jongeren die uitstromen uit residentiële instellingen belegd bij het sociaal wijkteam. Deze instellingen schakelen het sociaal wijkteam in en dat benadert de jongere voor een gesprek. Het sociaal wijkteam vult de regierol procesmatig in door partijen met elkaar in verbinding te brengen, te verwijzen, te coördineren en door hulp op en af te schalen. Zij voert zelf geen zorg en ondersteuning uit en kan ook geen voorzieningen bieden op het gebied van wonen, inkomen/werken en scholing. Het sociaal wijkteam geeft aan dat de wijze waarop zij de regierol invult en de beperkte mogelijkheden die zij heeft voorzieningen te bieden die jongeren aanspreken (zoals inkomen via werk of uitkering en woonruimte), het moeilijk is om jongeren die 18 jaar of ouder zijn te motiveren om mee te werken. Deze jongeren hebben vaak al een lange geschiedenis met jeugdhulp, schooluitval, justitie etc. achter de rug en willen zodra ze meerderjarig zijn – en kunnen gaan en staan waar zij willen – geen hulp meer aanvaarden en een eigen pad bewandelen. Het sociaal wijkteam probeert met deze jongeren in gesprek te komen, het vertrouwen te winnen en met hen een toekomstperspectief te ontwikkelen. Maar het is lastig voor het sociaal wijkteam om de jongeren aan zich te binden als het hen op de korte termijn geen interessante voorzieningen in het vooruitzicht kan stellen, aldus het sociaal wijkteam.

Terug naar school niet altijd mogelijk of wenselijk

Tot het 18^e jaar hebben jongeren als het gaat om onderwijs een kwalificatieplicht (behalen van een diploma op tenminste havo, vwo of mbo – niveau 2). De leerplichtambtenaar volgt jongeren die verzuimen en/of uitvallen van school en is

daarmee ook automatisch in beeld voor jongeren die nog geen 18 jaar zijn en in een residentiële instelling verblijven. Als de jongere 18 jaar is geworden en hij heeft geen startkwalificatie, dan heeft de gemeente op grond van RMC-wetgeving⁶ de plicht hem tot zijn 23^e te volgen (in beeld houden) en hem te stimuleren/begeleiden richting school of werk. Medewerking van de jongere is op vrijwillige basis. Net zoals het sociaal wijkteam geeft Leerplicht/RMC van de gemeente aan dat zij weinig mogelijkheden hebben om jongeren van 18 jaar en ouder in het algemeen, maar in het bijzonder jongeren die uitstromen uit een residentiële instelling, aan zich te binden en hen te motiveren om weer een opleiding te gaan volgen danwel af te maken. De desbetreffende jongeren hebben vaak al een geschiedenis van schooluitval, willen niet meer leren – zijn misschien ook niet leerbaar – maar willen misschien wel werken. Terug naar school is voor hen dan veelal geen optie terwijl de RMC-wetgeving hen wel in die richtingduwt.

Voor jongeren die niet of nauwelijks leerbaar zijn of waarvoor terug naar school geen reële optie meer is, zijn voorzieningen gericht op de arbeidsmarkt en werkend leren schaars aldus Leerplicht/RMC.⁷ Hierbij gaat het om voorzieningen zoals stage- of werkervaringplekken, beschermde werkplekken, BBL opleidingen of concrete vacatures voor betaald werk. Leerplicht/RMC kan deze groep jongeren veelal niet direct datgene bieden waarmee zij geïnteresseerd kunnen worden. Leerplicht/RMC probeert dan in ieder geval de jongeren in beeld te houden, bijvoorbeeld door op huisbezoek te gaan. Het kan jongeren ook doorverwijzen naar netwerkpartners bijvoorbeeld het loket voor werk en inkomen.

⁶ De RMC - Regionaal Meld- en Coördinatiepunt – wetgeving, verplicht de gemeenten om jongeren zonder startkwalificatie te volgen tot ze 23 jaar zijn. Gemeenten moeten ervoor zorgen dat zij alsnog hun startkwalificatie halen. De RMC-wetgeving is niet in een aparte wet vastgelegd. In de Wet op het Voortgezet Onderwijs (Wvo), de Wet educatie en beroepsonderwijs (Web) en de Wet op de expertise centra (Wec) zijn een aantal artikelen opgenomen over voortijdig schoolverlaten en de functie van de RMC hierin.

⁷ Terug naar school is geen optie meer omdat de jongere al een lange historie heeft van schooluitval.

Meer maatwerk door Werk en Inkomen geboden

Als jongeren inkomen nodig hebben in de vorm van werk of uitkering, dan kunnen zij hierbij geholpen worden door Weener XL, het werk- en ontwikkelbedrijf van de gemeente 's-Hertogenbosch. Als jongeren zich melden bij Weener XL voor een uitkering (in het kader van de Participatiewet) dan hebben ze te maken met een wettelijke zoekperiode van vier weken, voordat de formele uitkeringsaanvraag in behandeling wordt genomen. Als de aanvraag in behandeling kan worden genomen dan heeft Weener XL wettelijk maximaal acht weken de tijd om hierover te beslissen. In de zoekperiode moet de jongere onderzoeken of hij weer terug kan naar school of werk moet zoeken. Weener XL hanteert het principe 'school first'. Dat betekent dat als de jongere aanspraak kan maken op studiefinanciering, hij in principe niet in aanmerking komt voor een uitkering. Als de jongere van mening is dat school voor hem geen optie is, dan moet hij dat kenbaar maken en *kan* Weener XL een uitzondering maken. Als jongeren na de zoekperiode niet terugkomen dan heeft Weener XL hen niet meer in beeld.

Dit kwam frequent voor in het verleden, want veel jongeren willen niet terug naar school en/of zijn niet zelfredzaam genoeg om aan de voorwaarden verbonden aan de zoekperiode te voldoen en/of willen niet maximaal drie maanden wachten op uitkering. Weener XL is daarom minder streng aan de poort geworden, want de gemeente vindt het belangrijk om de jongeren in beeld te houden en aan zich te binden. Daarom wordt er nog meer maatwerk geboden bij de invulling van 'school first'. Ook kunnen jongeren die niet zelfredzaam zijn ondersteuning krijgen in de zoekperiode (bij het vinden van werk), of kunnen ze ervan worden vrijgesteld. Weener XL besteedt tevens aandacht aan schulden die de jongeren kunnen hebben.

De inspecties stellen vast dat de accentverschuiving in de werkwijze bevorderend kan werken om de jongeren in beeld te krijgen en te houden. Betere toegang tot voorzieningen/ondersteuning gericht op werk en inkomen is cruciaal als het gaat om financiële zelfredzaamheid en participatie.

De balans opgemaakt

De inspecties constateren dat de gemeente en netwerkpartners zich de afgelopen tijd hebben ingespannen om te kunnen komen tot een netwerk en structuur waarop kwetsbare jongeren in beeld komen en blijven. Zij werken samen aan een ketenbenadering waarbij jongeren al vroeg worden opgepakt. De inspecties hebben gezien dat de aanbevelingen uit fase 1 van het onderzoek daarbij worden betrokken. Hoewel bepaalde ontwikkelingen (zoals het 'civiele' trajectberaad) nog in de kinderschoenen staan, hebben de inspecties er vertrouwen in dat de gemeente samen met de netwerkpartners lokaal en regionaal, de goede intenties en plannen tot volle wasdom laten komen.

Nieuw is dat vanaf het 16e jaar samen met de jongere een plan wordt opgesteld dat richtinggevend is voor zijn toekomst. In de gesloten instelling wordt de jongere al zoveel mogelijk voorbereid op deelnemen in de maatschappij. Zodra de jongere de instelling verlaat voert het sociale wijkteam regie over de zorg en ondersteuning die hij krijgt om te gaan participeren in de maatschappij. Bij gemeente en netwerkpartners is men zich er meer bewust van geworden dat na geslotenheid voor veel jongeren teruggaan naar school geen voor de hand liggende optie is. Men zet zich in om de jongere daarom meer opties (dan alleen scholing) te geven gericht op zijn maatschappelijke ontplooiing. Voorzieningen gericht op werk en inkomen zijn nu toegankelijker gemaakt en er wordt daarbij meer maatwerk geleverd.

Ondanks deze inspanningen en ontwikkelingen merken gemeente en netwerkpartners dat het moeilijk is om jongeren in het vrijwillige kader, zodra ze 18 jaar zijn geworden, aan zich te binden. De jongeren zijn de hulpverlening zat en instanties zoals het sociale wijkteam, Leerplicht/RMC en Weener XL hebben niet de voorzieningen - of kunnen voorsnog onvoldoende maatwerk leveren - om jongeren aan zich te binden. Zij onttrekken zich aan hulp en raken uit beeld. Gemeente en netwerkpartners wachten vervolgens af of de jongere terugkomt.

De inspecties verwachten van gemeente en netwerkpartners dat zij nog meer anticiperen op de risico's van het uit beeld raken van deze kwetsbare jongeren. Er is een goede start gemaakt door met jongeren vanaf het 16e jaar tijdens het residentiële verblijf een toekomstplan op te stellen. Naast aandacht voor het stabiliseren van de problematiek en voor school, dient ook nadrukkelijk te worden stilgestaan bij perspectief op werk, inkomen, schulden en wonen. Vervolgens zullen gemeente en netwerkpartners ook moeten investeren in de beschikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen zoals passende woonruimte, werkervaringplekken, opleidingen met de nadruk op werk (BBL), passend werk, uitkering en schuldhulpverlening. Het daadwerkelijk kunnen aanbieden van voorzieningen met een eenvoudiger en snellere toegang die zijn gericht op werk, huisvesting en scholing (zoals werkend leren) biedt jongeren, ook die 18 jaar geworden zijn, een meer concreet en motiverend perspectief op participatie.

Dit vereist dat instellingen zoals woningbouwverenigingen, werk en inkomen, werkgevers(organisaties), scholingsinstituten en zorginstellingen, strategisch aangesloten zijn op het netwerk van zorg en ondersteuning. Door gezamenlijk (gemeente en netwerkpartners) af te spreken hoe geanticipeerd kan worden op de jaarlijkse vraag naar deze voorzieningen, krijgen de inspanningen die gepleegd worden door netwerkpartners voordat jongeren 18 jaar worden een meer constructief vervolg. Het sociale wijkteam hoeft jongeren zodra ze 18 jaar geworden zijn dan niet noodgedwongen los te laten omdat hen 'niets' geboden kan worden. Gezien de problematische achtergrond en kenmerken van de kwetsbare jongeren is het voor hun toekomst essentieel dat ook zij met passende ondersteuning een geschikte plek in de gemeente Den Bosch vinden.

Bijlage - deelnemende partijen aan onderzoek

De samenwerkende inspecties hebben gebruik gemaakt van de volgende informanten in dit onderzoek:

Bijzonder Jeugdwerk Brabant
Bureau Nazorg
De La Salle
Deelnemers trajectberaad 's-Hertogenbosch
Gemeente 's-Hertogenbosch, Afdeling Leerplicht
Jeugdbescherming Brabant
Jongeren en ouders
Koning Willem I College
Oosterpoort, Organisatie voor jeugdhulp
Raad voor de Kinderbescherming
Samenwerkingsverband De Meierij
SJSJ Almata Jeugdzorgplus/Idris Breda
Sociaal wijkteam 's-Hertogenbosch
Weener XL